

IX SINIFDƏ BƏXTİYAR VAHABZADƏNİN “İSTİQLAL” POEMASININ TƏDRİSİNDƏ FƏAL (İTERAKTİV) TƏLİM METODLARINDAN İSTİFADƏ

Müasir Azərbaycan poeziyasının görkəmli şəxsiyyətlərindən biri olan Bəxtiyar Vahabzadənin bədii dünyası özünəməxsusluğu və orijinallığı ilə seçilir. Bəxtiyar Vahabzadə demək olar ki, ədəbiyyatın bir çox ədəbi növ və janrlarına müraciət etmişdir. O, şeir, poema, hekayə, dram əsərləri, teleradio ssenariləri yazmış, ədəbi tənqid, ədəbiyyatşünaslıq və publisistika ilə məşğul olmuşdur. Bəxtiyar Vahabzadənin publistikası Azərbaycan ədəbi ictimai-siyasi fikrinin formalaşmasında önəmli rol oynayıb və bu gün də öz gücünü qoruyub saxlamışdır. Ədibin orta məktəbdə bir neçə əsəri tədris olunur. Onlardan biri də “İstiqlal” poemasıdır. Müasir ədəbiyyat dərslərində qarşıda duran başlıca vəzifələrdən biri şagirdlərin vətənə məhəbbət və sədaqət, öz xalqına, onun dilinə, mənəvi dəyərlərinə, milli mədəniyyətinə və ənənələrinə ehtiram hissi formalaşdırmaqdır. Bu səbəbdən “İstiqlal” poemasının da dərslərə salınması çox düzgün addımdır.

IX sinifdə Bəxtiyar Vahabzadənin “İstiqlal” poemasının tədrisində Fəal (İnteraktiv) təlim metodlarından istifadəməsələsinin diqqətdə saxlanılması vəziyyətini araşdırmaq üçün orta məktəb təcrübəsinə nəzər salınmış, müəllim üçün vəsaitdə məsələnin qoyulması vəziyyəti öyrənilmiş, alınan nəticələr təhlil olunmuş və görülməli işlərin məzmununa dair ilkin təsəvvürlər əldə olunmuşdur. Müşahidələr də göstərir ki, ümumtəhsil məktəblərində dərslərini müasir tələblərə uyğun qurmağa çalışan müəllimlərimizin sayı az deyildir.

Ümumtəhsil məktəblərinin IX sinifində şairin “İstiqlal” poemasının tədrisinə 4 saat ayrılmışdır. Həmin dərslər saatlarından 2 saatı əsərin məzmununu üzrə işin aparılmasına, 2 dərslər saatı isə poemanın təhlilinə nəzərdə tutulmuşdur. Ədəbi əsərlərin məzmununu üzərində iş aparılanda ilk dərstdə “Ədəbiyyat və həyat həqiqətləri”ndə əksini tapan 1.1. əsas standartının nəzərdə tutduğu bilik və bacarıqlar şagirdlərə aşılmalıdır. IX sinifdə bu bilik və bacarıqların ikinci dərslərə aid olanları aşağıdakı kimidir:

Standartlar	Təlim nəticələri
1.1.1. Müxtəlif vəznli (heca, əruz) şeirlərdə və süjetli əsərlərdə (dastan, hekayə, novella, dram poema) tanış olmayan sözlərin mənasını lüğətlərdən, sorğu kitablarından istifadə etməklə aydınlaşdırır.	Poemada tanış olmayan sözlərin mənasını lüğətlərdən, sorğu kitablarından istifadə etməklə aydınlaşdırır.
1.1.4. Bədii nümunələrin (şeir, poema, hekayə, povest, roman, dram) janr xüsusiyyətlərini müəyyənləşdirir.	Poema janrının xüsusiyyətlərini müəyyənləşdirir.
1.1.5. Müxtəlif vəznli (heca, əruz, sərbəst) şeirlərdə, süjetli ədəbi nümunələrdə bədii təsvir və ifadə vasitələrini (metonimiya, inversiya, simvol) müəyyənləşdirir.	Poemada bədii təsvir və ifadə vasitələrini müəyyənləşdirir.

Əsərin məzmununun şagirdlər tərəfindən daha yaxşı mənimsənilməsi üçün dərstdə şagirdlərin diqqəti “Ədəbiyyat” dərslərində verilən suallara yönəldilir. Dərslərdə “Yada salın” başlığı ilə verilmiş sualları müəllim şagirdlərə ünvanlayır:

- Bugünə kimi milli azadlıq uğrunda mübarizəyə həsr olunmuş hansı əsərləri oxumusunuz?
- Oxuduğunuz bu əsərlərdə sizin marağınızı daha çox nələr cəlb edib?

Daha sonramotivasiya mərhələsində Məhəmməd Əmin Rəsulzadənin xalqa müraciətindən bir hissəsi səsləndirilir. Şagirdlərdən dinlədikləri müraciətə münasibətləri soruşulur. Sonra onlar B. Vahabzadənin “İstiqlal” şeirini əzbər söyləyirlər. Müəllim tərəfindən Bəxtiyar Vahabzadə ilə bağlı videoçarx nümayiş etdirilir. Bütün şagirdlərin söylədikləri fikirləri, mülahizələri diqqətlə dinlənir, birgə müzakirə edilir. Sual-cavab bitdikdən sonra sinfə belə bir tədqiqat sualı ilə müraciət olunur:

- Milli azadlıq mövzusunda əsərlərin yaranmasına səbəb nədir?

Bütün şagirdlərin cavabları dinləndikdən sonra tədqiqat sualı daha da formalaşdırılır.

- Milli azadlıq mövzusunda yazılmış əsərlərdə başlıca olaraq, hansı problemlər ön plana çəkilir?

Tədqiqatın aparılması mərhələsində əsərin şagirdlər tərəfindən səsli oxusu təşkil edilir. Sonra isə Tədqiqat aparmaq üçün şagirdlərə iş vərəqləri paylanılır.

I qrup: **“Zəfər”**

1. “İstiqlal” poemasını Məhmət Akif Ərsoyun “İstiqlal marşı” ilə müqayisə edin. Hər iki əsərdə xalqların milli azadlıq hərəkatına qənim kəsilənlərə münasibətini Venn diaqramı ilə müqayisə edin.

¹ Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Universitetinin magistrantı, E-mail: gulnar.hesenova.2015@inbox.ru

II qrup: “İstiqlal”

- 1.Şairin “qul millətlərə” münasibətini əsərdən seçilən misallarla aydınlaşdırın.
- 2.Sizin fikrinizcə,poemada başlıca ideya nədir?

III qrup: “Xarıbülbul”

- 1.Şimali Azərbaycanın azadlığa qovuşması şairdə hansı arzusun yaranmasına səbəb oldu?
- 2.”İstiqlal “ poemasını aşağıda verilmiş [Məhməd Akif Ərsoy](#)un “Çanaqqala şəhidinə”şeiri ilə cədvələ uyğun müqayisə edin.

Ey bu torpaqlar üçün torpağa düşmüş əsgər,
Gövdən əcdad enərək öpsə o pak alnı, dəyər.
Nə böyüksən ki, qanın qurtanyor Tohidi
Bədrin aslanlan ancaq bu qədər şanlı idi.
Sənə dar gəlməyəcək məqbəri kimlər qazsa,
“Göməlim gəl səni tarixə” desəm, sığmazsan. ([Məhməd Akif Ərsoy](#))

“İstiqlal” poeması	“Çanaqqala şəhidinə”şeiri
Mövzu	
Problem	
Vətənin və xalqın azadlığına münasibət	
Azadlıq uğrunda şəhid olanlara münasibət	
Vətənin gələcəyinə münasibət	
İdeya	

IV qrup: “Vətən”

- 1.İki hissəli gündəlikdə “İstiqlal”poemasında diqqətinizi daha çox cəlb edən misraları seçin, seçiminizin səbəbini qeyd edin.

Əsərdə diqqətimi daha çox cəlb edən misraları	Bunun səbəbi

Qrup işlərinin təqdimatları bir-bir dinlənir. Tədqiqat sualının cavabı müəyyən olunur.Nəticənin çıxarılması, ümumiləşdirmənin aparılması mərhələsində əsərin ideya-bədii dəyəri ilə bağlı deyilmiş fikirlərin ümumi ideya halında birləşdirilməsi və ümumiləşdirilməsi müəllim tərəfindən təmin edilir.Çıxarılmış nəticənin tədqiqat sualı ilə əlaqəsi, səsleşməsi, fərziyyələrlə müqayisə edilməsi diqqət mərkəzində saxlanılır.

Evdə iş:Yaradıcı iş olaraq şagirdlərə mövzuya uyğun bir neçə esse adı təklif olunur:

- 1.B.Vahabzadənin yaradıcılığında dilimizin saflığına münasibət.
- 2.Azərbaycanın milli azadlığı uğrunda şəhid olanlarımız və bu günümüz.
3. “İkiyə bölünmüş Vətən”in taleyini düşünən şairin düşüncələri.

Təcrübə onu göstərdi ki,“B.Vahabzadənin “İstiqlal” poemasının fəal (interaktiv)metodlarla tədrisi interaktiv təlim texnologiyası, əqli hücum, diskussiya, müzakirə, və s. metodlar, cütlük və kiçik qruplarla iş forması şagirdlərdə vətənpərvərlik hissənin inkişaf etdirilməsi baxımından daha səmərəlidir. Əgər ənənəvi metodlarla keçirilən dərslərdə şagirdlərin çoxu biliyi müəllimdən hazır şəkildə mənimsəyirsə, müasir metodlarla keçirilən dərslərdə şagirdlər yeni biliyi yaradıcı təfəkkür süzgəcindən keçirərək qavrayır. Şagirdlər diskussiyalarda daha fəal iştirak edir, nəticələrin çıxarılmasında, ümumiləşdirmə aparılmasında, yeni biliyin tətbiqində daha yaxından iştirak edirlər.Tədqiqat şairin şeir və poemalarının tədrisi zamanı diskussiya, müzakirə, iki hissəli gündəlik, Venn diaqramı, müqayisə cədvəli və s. metodlardan, cütlük, kiçik qruplarda iş formalarından istifadənin daha məqsəduyğun olduğunu göstərir.

Ədəbiyyat

1. Azərbaycan Respublikasının ümumtəhsil məktəbləri üçün ədəbiyyat fənni kurikulumu. V-XI siniflər. (Təlim Azərbaycan dilində olan məktəblər üçün).
2. Aslanov Y. Ədəbiyyat tədrisi: ənənə və müasirlik. Bakı: ADPU-nun nəşri, 2011.185 s.
3. Ədəbiyyat. V-XI siniflər üçün proqram. Bakı, 2003.
4. Həsənlı B. Bəxtiyar Vahabzadə irsinin öyrənilməsinə yeni metodik yanaşmanın zəruriliyinə dair. I Beynəlxalq Bəxtiyar Vahabzadə simpoziumunun materialları. 13-15 Aralık tarixləri arasında Qafqaz Universiteti, 13-15 dekabr, 2012.
5. Həsənlı B. IX sinifdə ədəbiyyat tədrisi.Bakı:Müəllim, 2006.
6. Yusifov F. Ədəbiyyatın tədrisi metodikası. Bakı: ADPU-nun nəşri, 2010.
7. Yusifov F. İcmal mövzularının tətbiqində yeni texnologiyaların tətbiqi.
8. Azərbaycan dili və ədəbiyyatı tədrisi, elmi-metodik jurnal, Bakı, 2013.
9. <https://muallim.edu.az/news.php?id=3114>

Xülasə

Məqalədə müasir Azərbaycan ədəbiyyatının qüdrətli sənətkarı olan Bəxtiyar Vahabzadənin “İstiqlal” poemasının tədrisi təhlil obyektinə çevrilmiş, onun fəal təlim metodları ilə keçirilməsi araşdırılmışdır. Məlumdur ki, müəllim üçün vəsaitdə hər bir mövzunun tədrisinə dair tövsiyələr verilmişdir. Lakin müəllim vəsaitində bəzi kənar çıxmaları nəzərə alaraq həmin mövzuya yenidən müraciət edilib, yaradıcı yanaşılıb, fəal (interaktiv) metodlarla tədrisi təqdim edilmişdir.

Açar sözlər: “İstiqlal” poeması, Bəxtiyar Vahabzadə, Fəal (interaktiv) təlim, metod

Резюме

В статье анализируется преподавание стихотворения «Независимость» Бахтияра Вахабзаде, могущественного художника современной азербайджанской литературы, и исследуется его реализация активными методами обучения. Известно, что в пособии для учителя даются рекомендации по преподаванию каждой темы.

Ключевые слова: Поэма “Истиглал”, Бахтияр Вахабзаде, Активное (интерактивное) обучение, методика.

Summary

The article analyzes the teaching of the poem "Independence" by Bakhtiyar Vahabzade, a powerful artist of modern Azerbaijani literature, and examines its implementation by active teaching methods. It is known that the manual for teachers provides recommendations for teaching each subject. However, taking into account some deviations from the teacher's manual, we will present a creative approach to the subject and active (interactive) methods of teaching.

Key words: Independence poem, Bakhtiyar Vahabzade, Active (interactive) training, method

RƏYÇİ: dos.S.Abbasova